

ГРОМАДСЬКА РАДА

ПРИ ЗАКАРПАТСЬКІЙ ОБЛАСНІЙ ДЕРЖАВНІЙ АДМІНІСТРАЦІЇ

88000 м. Ужгород, пл. Народна, 4; тел./факс: (0312) 69-61-36

№ 2

“14» травня 2012 рік

ВИСНОВКИ

ГРОМАДСЬКОЇ ЕКСПЕРТИЗИ

**ПРОГРАМИ КОМПЛЕКСНОГО ВИКОРИСТАННЯ ВОДНИХ
РЕСУРСІВ ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ (рішення сесії облради
від 25.02.2011р. №161)**

та

**ЛОКАЛЬНИХ Й ОБЛАСНОЇ СХЕМ РОЗТАШУВАННЯ МАЛИХ
ГІДРОЕЛЕКТРОСТАНЦІЙ (рішення сесії облради від 04.11.2011
№ 310)**

*Комісія з питань захисту довкілля,
медичної екології та екологічної безпеки
Громадської Ради при Закарпатській ОДА*

*Лобко В. Ю., голова Комісії
Станкевич О. І., к.б.н., секретар Комісії*

ЗМІСТ

Вступ

Висновки громадської експертизи

Загальні положення та методологія здійснення громадської експертизи

Загальні положення здійснення експертизи

Підстави здійснення громадської експертизи

Комплексність громадської експертизи

Аналітична частина

Глобальний рівень

Державна енергетична політика України

Міжнародний досвід

Локальний рівень

Регіональна енергетична політика Закарпаття

Правовий аспект прийнятих рішень

Екологічний аспект прийнятих рішень

Соціально-економічний аспект прийнятих рішень

Аспект мас-медійного висвітлення та громадського обговорення прийнятих рішень

Рекомендації

Додатки

Додаток 1. Перелік установ, організацій та громадських експертів, додатково залучених до громадської експертизи стану реалізації Програми комплексного використання водних ресурсів Закарпатської області

Додаток 2. Перелік законів, нормативних і розпорядчих актів та документів, прийнятих до уваги та використаних при проведенні громадської експертизи стану реалізації Програми комплексного використання водних ресурсів Закарпатської області

Додаток 3. Перелік направлених листів-запитів від заступника голови Громадської ради при Закарпатській ОДА з коротким аналізом результату-відповіді

Додаток 4. Перелік мас-медійних публікацій і матеріалів публічних громадських заходів та обговорень в розрізі проблеми малої гідроенергетики у Карпатах і зокрема, на річках і потічках Закарпатської області

ВСТУП

Громадська експертиза – механізм залучення широкої громадськості до оцінки державної політики та її покращення. Процедура громадської експертизи фактично дає можливість інституціям громадянського суспільства (далі – ІГС) стати учасниками вироблення державної політики в різних сферах та бути громадськими контролерами її реалізації.

Громадська експертиза є складовою механізму демократичного управління державою, який передбачає проведення ІГС оцінки діяльності органів влади, ефективності прийняття і виконання такими органами рішень, підготовку пропозицій щодо розв'язання суспільно значущих проблем для їх врахування владою у своїй роботі. Під інститутами громадянського суспільства слід розуміти громадські організації, професійні та творчі спілки, організації роботодавців, благодійні і релігійні організації, органи самоорганізації населення, недержавні засоби масової інформації та інші невідприємницькі товариства і установи, легалізовані відповідно до законодавства.

Метою громадської експертизи є здійснення комплексного аналізу стану реалізації *Програми комплексного використання водних ресурсів Закарпатської області* (рішення сесії облради від 25.02.2011р. №161), а також – розробленої і прийнятої в рамках виконання цієї Програми *«Схеми розташування малих ГЕС на території Закарпатської області»* (рішення сесії облради від 04.11.2011р. №310).

Предметом громадської експертизи є *Програма комплексного використання водних ресурсів Закарпатської області* та *Схема розташування малих гідроелектростанцій на території Закарпатської області*, а також:

- ✦ перед проектні і проектні документи та висновки державних екологічних експертиз;
- ✦ місцеві нормативні і розпорядчі документи та їх проекти;
- ✦ протоколи засідань робочих нарад та містобудівних рад;
- ✦ протоколи громадських обговорень в рамках реалізації Програми;
- ✦ висновки залучених галузевих служб, управлінь та науково-дослідних і проектних установ, а також – контролюючих органів;
- ✦ протоколи постійної комісії обласної ради з питань розвитку продуктивних сил, виробничої інфраструктури, банківської справи та інвестицій, на яку покладено контроль за виконанням Програми комплексного використання водних ресурсів Закарпатської області тощо (у повній відповідності із рішенням сесії облради від 25.02.2011р. №161).

Перелік відповідних направлених запитів від Комісії та отриманих відповідей у *Додатку 3*.

Актуальність громадської експертизи обумовлена тим, що **виконання Програми комплексного використання водних ресурсів Закарпатської області та реалізація Програми комплексного використання водних ресурсів Закарпатської області можуть завдати непоправної шкоди природі та довкіллю Карпат**, власне водним ресурсам області та призвести до значного порушення принципів збалансованого природокористування (сталого розвитку) у басейні річки Тиса, включаючи також території сусідніх європейських країн. Такий розвиток подій суперечить Регіональній Стратегії розвитку Закарпатської області до 2015 року, де чітко визначені 5 пріоритетів розвитку регіону (один з них – *Просторова гармонія та охорона довкілля*), та міжнародним домовленостям й зобов'язанням, які взяла на себе Україна (*підписання та ратифікація Рамкової конвенції про охорону та сталий розвиток Карпат, Конвенції про охорону біологічного різноманіття, Конвенції про охорону і використання транскордонних водотоків і міжнародних озер, Конвенції щодо співробітництва по охороні та сталому використанню ріки Дунай, Конвенції про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля, Європейської ландшафтної Конвенції, приєднання до Стратегії ЄС*

стосовно Дунайського регіону – сприятливий момент для українських євроінтеграційних перспектив).

Таким чином можливі глобальні наслідки у сфері довкілевої політики, які зачіпатимуть також інтереси сусідніх країн, ставить під сумнів доцільність планів обласної влади домогтися вирішення проблем «енергозабезпечення» області та подолання її «енергетичної залежності».

Громадська експертиза дає відповідь на питання **співрозмірності можливих збитків державі та області** в цілому від реалізації *Програми комплексного використання водних ресурсів Закарпатської області* та *Програми комплексного використання водних ресурсів Закарпатської області* із **отриманими економічними вигодами** від малих ГЕС для інвесторів.

Терміни громадської експертизи: експертні роботи тривали 2,5 місяці – з 22 лютого по 10 травня 2012 року.

ВИСНОВКИ

1. Розвиток малої гідроенергетики **не є пріоритетом** державної електроенергетичної політики на сьогодні. Сумарно у всьому світі мала гідроенергетика генерує мізерну кількість електроенергії (1,2 % від усієї виробленої), попит на яку зростає щороку. Україна забезпечена електроенергією від традиційних джерел енергії і є одним з основних експортерів електроенергії в світі.
2. Останнім часом **мала гідроенергетика** у світі **не розглядається** у якості відновлювальних джерел енергії, як **енергія вітру, сонця та біомаси**.
3. Стратегічно значущим потенціалом для ефективності державної енергетичної політики є напрямок **енергозбереження**, що дозволить скоротити енергоспоживання в країні у 2-6 разів. Це зменшить потреби у нарощуванні виробництва електроенергії в країні та зменшить негативний вплив цієї галузі на довкілля.
4. Закарпатська область **не має проблем з електроенергозабезпеченням**, оскільки, на фоні відсутності великої промисловості та невеликої людності (лише 1244,8 населення) **споживає лише 1 %** від загальної виробленої кількості електроенергії в країні. Україна щороку експортує у 2-3 рази більше електроенергії.
5. На сьогодні **власне виробництво електроенергії** в області малими ГЕС складає **8 %**, як це є у **Швейцарії (8,3 %)** та **Австрії (10 %)**.
6. Вагомий **потенціал для збільшення виробництва** електроенергії у Закарпатті є (1) у **збільшенні потужності вже існуючих** Терембле-Ріцькій МГЕС, Оноківській та Ужгородській МГЕС, а також у (2) **відновленні колись існуючих міні ГЕС** (Усть-Чорнянська, Углянська, Діловська, Тур'я-Реметська, Кирицьківська, Ставнянська).
7. Ще одним напрямком енергоефективності та **скорочення споживання імпортованих енергетичних вуглеводнів є енергозбереження**.
8. Програма комплексного використання водних ресурсів Закарпаття та Схема розташування малих гідроелектростанцій на території Закарпатської області **суперечать положенням дев'яти нормативно-правових актів України**.
9. В основі Програми та Схеми лежать **приватні гідроенергетичні інтереси** конкретних інвесторів, **а не принцип охорони довкілля**, як це вимагає українське законодавство та європейські еколого-правові стандарти (зокрема Дунайська Стратегія та Водна Рамкова Директива ЄС 2000/60/ЄС, на вимогу якої були розроблені Національний план управління басейном річки Тиса та Інтегрований план управління річки Тиса) та **безпосередньо зачіпають інтереси країн басейну Тиси**.
10. До розробки цієї Програми та Схеми **не були залучені фахівці-екологи**, як не було залучено і профільне Управління охорони навколишнього природного середовища у Закарпатській області, що **ставить під сумнів відповідність сьогоднішню та професійність розробки цих документів**.
11. Державне агентство водних ресурсів України повідомляє, що за результатами **наукової оцінки** можливостей розміщення малих ГЕС у басейнах річок **усього регіону Карпат** у контексті реалізації Державних програм протипаводкових заходів **визначено лише 45 потенційних місць** їх встановлення.
12. Рішення № 310 від 04.11.2011 року «Про затвердження локальних та обласної схем розташування малих гідроелектростанцій» взагалі **не має права на існування**, оскільки, приймаючи його, Закарпатська обласна рада перевищила свої повноваження.
13. Масштабне будівництва міні ГЕС дериваційного та при гребельного типу у верхів'ї гірських річок **призведе повної зміни гідрологічного режиму** та, за рахунок акумулятивного ефекту, викличе значне „**вибухове**” **погіршення стану водних**

екосистем та якості води в усіх річкових басейнах регіону, і може призвести до регіональної екологічної катастрофи.

14. Мережа МГЕС у верхів'ї річок Карпат є **потенційним фактором повного знищення** унікальної місцевої гідрофауни та наземної прирусової флори, частина з якої вже сьогодні, через загрозу зникнення, має охоронний статус. Під загрозою повного зникнення опиниться цілий ряд водних, прирусових та болотних біотопів, які сьогодні є об'єктами європейської мережі природних об'єктів Natura 2000.
15. **Небезпека пригребельних МГЕС полягає у:** 1) зникненні середовища існування для багатьох киснелюбних водних комах та риби (швидкоплинної, неглибокої, насиченої киснем річки з кам'яним дном); 2) зниження умов для відтворення потомства водних комах, лососевих риби та деяких земноводних (личинки киснелюбних водних комах та саламандри, а також ікра форелі та харіуса дуже чутливі до глибин, температури та забруднення води, вимагають донного субстрату для прикріплення); 3) зникнення кормової бази для багатьох видів риби (личинки веснянок, одноденок та струмковиків є кормом для багатьох видів риби).
16. **Дериваційні МГЕС є небезпечними** через скорочення природного стоку води у річках, що може призвести до 1) цілковитого обміління річки та зникнення води протягом сотень метрів, що призведе до деградації прирусових наземних екосистем з цінними та особливо вразливими видами рослин; 2) зниження ґрунтових вод та зникнення води у сільських колодязях, що також призведе до деградації зволжених наземних екосистем у заплавах та долинах річок; 3) зменшення кисню у воді через перегрів обмілілої річки влітку, що призведе до зникнення киснечутливих видів риби та водних комах.
17. Кілометри іржавих труб, які супроводжуватимуть дериваційні МГЕСи (на сьогодні винятком є лише Тур'я-Полянська МГЕС, труби якої закопані під землю. При цьому була зруйнована уся річкова долина й рослинні угруповання, які там росли) у Карпатах, відлякуватимуть туристів. Це призведе до **падіння доходів місцевого населення**, яке сьогодні виживає переважно за рахунок розвитку сільського туризму.
18. «Зелений тариф» та дотування МГЕС державою до 2030 року поступово **призведе до підвищення ціни на електроенергію для споживачів** – і населення, і промисловості, і сільського господарства.
19. У підвищенні **зайнятості населення та збору податків** до місцевих бюджетів МГЕС відіграватимуть **мізерну роль** – на кожній МГЕС буде працевлаштовано 4 особи.
20. **Громадські обговорення**, які місцева влада організовує перед початком будівництва МГЕС, **проходять не публічно й не прозоро**. Мало хто з місцевого населення має інформацію про ці громадські обговорення і є присутнім на них.
21. **Втрати, які завдасть мережа МГЕС природі краю, є значно вищими порівняно з соціально-економічною вигодою від розвитку малої гідроенергетики.**
22. **Комісія ставить під сумнів професійність членів робочої групи, яка розробляла Програму комплексного використання водних ресурсів у Закарпатській області, а також Схему розташування малих гідроелектростанцій на території Закарпатської області.**

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ТА МЕТОДОЛОГІЯ ЗДІЙСНЕННЯ ГРОМАДСЬКОЇ ЕКСПЕРТИЗИ

Загальні положення здійснення експертизи

Громадську експертизу здійснювала **Комісія з питань захисту довкілля, медичної екології та екологічної безпеки (далі – Комісія)** Громадської ради при Закарпатській ОДА відповідно до планів своєї діяльності на 2012 рік.

Громадська експертиза здійснювалась як членами Комісії, так і залученими експертами та організаціями й установами (перелік – у *Додатку 1*). Всього додатково залучено 3 державних установ й організацій та 30 громадських експертів.

Громадська експертиза здійснювалась **винятково** на основі аналізу документів, нормативних актів, законів, інтерв'ю із залученими експертами, рішень органів влади різних рівнів, програм, планів і стратегій регіонального (районного, міського) та національного і міжнародного рівнів тощо (перелік – у *Додатку 2*).

Громадська експертиза здійснювалась у координації та співпраці із **Комісією сприяння реалізації планів соціально-економічного розвитку області, раціонального використання ресурсів та підвищення інвестиційної привабливості регіону** Громадської ради при Закарпатській ОДА, а також з **Форумом екологічного порятунку Закарпаття**, який об'єднує 18 неурядових організацій Закарпаття.

Підстави здійснення громадської експертизи

Правовою підставою для здійснення громадської експертизи є такі законодавчі та нормативні акти України:

- ✦ Положення про Громадську раду при Закарпатській ОДА від 29.04.2011р.
- ✦ Стратегія діяльності Громадської ради при Закарпатській ОДА.
- ✦ Постанова КМУ від 3.11.2010 року № 996 «Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики».
- ✦ Указ Президента України В. Януковича № 212 від 24.03.2012 року «Про Стратегію державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні та першочергові заходи щодо її реалізації».
- ✦ Закон України «Про доступ до публічної інформації»

Комплексність громадської експертизи

Громадська експертиза проводилась за **такими напрямками**:

- ✦ Відповідність Програми та її результатів *Державній енергетичній політиці України та міжнародному досвіду (стратегічний аналіз)*.
- ✦ Відповідність рішення в рамках «Програми комплексного використання водних ресурсів Закарпатської області» *законам та нормативно-правовим актам України та міжнародно-правовим зобов'язанням України (правова експертиза)*.
- ✦ Узагальнений аналіз виникаючих *екологічних загроз та впливів на навколишнє природне середовище* при реалізації Програми (*громадська стратегічна екологічна оцінка*).
- ✦ Загальний економічний аналіз та аналіз узгодження з громадами і громадськістю та прогнози соціальної напруженості від впровадження результатів Програми (*соціально-економічна експертиза*).
- ✦ Узагальнений аналіз мас-медійного реагування та заходів публічного обговорення стану реалізації Програми (*експертиза рівнів прозорості та відкритості*).

АНАЛІТИЧНА ЧАСТИНА

Глобальний рівень

Державна енергетична політика

Електроенергетика – базова галузь економіки України. Виробництво електроенергії в країні сьогодні базується на спалюванні вугілля, мазуту, природного газу, використанні атомної енергії, енергії води, сонця і вітру. Станом на 31 грудня 2010 року встановлена потужність електростанцій ОЕС України становить 53 161,6 МВт. З яких 51.4% виробляється на ТЕС, 26.02% АЕС, 12.09% ТЕЦ, 8.65% ГЕС, 1.62% ГАЕС, 0.16% ВЕС та 0,02% СЕС¹. Частки електроенергії, вироблені на ТЕС та АЕС з кожним роком дещо змінюються у бік збільшення то однієї, то іншої.

За 2010 рік обсяг виробництва електричної енергії електростанціями, які входять до ОЕС (*Об'єднана електроенергетична система*) України, досяг 187,9 млрд. кВт·г. За 2010 рік обсяг споживання (нетто) електричної енергії ОЕС України склав 147,5 млрд. кВт·г. **Експорт** електроенергії у 2010 році становив 4218 млн.кВт·г., у 2011 році – 6433 млн.кВт·г.

Основними споживачами електроенергії на 2010 рік у розрізі категорій є: **промисловість** 81,9 млрд. кВт·г (55,5%), **населення** 37,7 кВт·г (25,6%), комунально-побутове господарство 24,5 кВт·г (16,6%) та сільське господарство 3,4 кВт·г (2,3%)².

На кінець 2011 року, загальна встановлена **потужність** української **альтернативної енергетики** становить більше 450 МВт (або **0,8 %** у загальному енергетичному балансі країни). При цьому сонячній енергетиці належить 200 МВт, вітропарку – 117,5 МВт, **малим гідроелектростанціям** – 104 МВт (близько **0,2 %**) та об'єктам теплової генерації на альтернативному паливі (аграрні і деревні відходи) – 68 МВт.

Як видно з типів електростанцій, які домінують в Україні, та зі структури встановленої їх потужності, **державний пріоритет** отримує **сегмент атомної, теплової та великої гідроенергетики**. Однак з прийняттям Верховною Радою поправок до ЗУ «Про електроенергетику» та ЗУ «Про альтернативні джерела енергії», де вперше був прописаний механізм формування зеленого тарифу, альтернативна енергетика отримала шанс для розвитку.

Станом на 5 січня 2012 р. **величини зеленого тарифу** на електричну енергію, вироблену з альтернативних джерел енергії, складають: вітроенергетика – 122,77 коп./кВт-год; сонячна енергетика – 505,09 коп./кВт-год; електрична енергія з біомаси – 134,46 коп./кВт-год.; з **енергії води (малі ГЕС) – 84,18 коп./кВт-год**³. У січні 2012 року, як зазначено на сайті Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері енергетики, зелений тариф використовує 60 енергогенеруючих компаній: 8 – з енергії вітру, 2 – з біомаси; 18 – з енергії сонячного випромінювання і **32 – з енергії води (малі ГЕС)**.

Разом з тим, не дивлячись на дію ЗУ «Про енергозбереження» та затверджену КМУ Постанову № 243 «Про затвердження Державної цільової економічної програми енергоефективності і розвитку сфери виробництва енергоносіїв з відновлюваних джерел енергії та альтернативних видів палива на 2010-2015 роки» від 01.03.2010 року, **енергомісткість одиниці ВВП України** поступається усім розвинутим країнам світу, де цей показник нижчий у **2—10 разів**.

¹ Дані НЕК "Укренерго" –

http://www.ukrenerg.gov.ua/ukrenerg/control/uk/publish/article?art_id=87570&cat_id=35061

² Паливно-енергетичний комплекс України 2005—2010 (довідник Міністерства енергетики та вугільної промисловості України).

³ Постанова Національної комісії регулювання електроенергетики України «Про затвердження Порядку встановлення, перегляду та припинення дії "зеленого" тарифу для суб'єктів господарської діяльності» № 32 від 22.01.2009 (зі змінами, внесеними згідно з *Постановами Національної комісії регулювання електроенергетики* N 828 від 16.07.2009 N 1587 від 22.09.2011)

Тож для розвитку альтернативної електроенергетики в країні повинна бути відповідна **державна політика**, яка **декларуватиме** не тільки плани на **збільшення частки альтернативної енергетики** у загальному паливно-енергетичному балансі країни (Державна програма з енергозбереження та енергоефективності визначає, що до 2015 року ця частка складе не менше 10 %, а до 2030 року – 30 %), але й зменшення частки електроенергії, отриманої, наприклад, від АЕС (як, наприклад, Німеччина, яка відмовилась від атомної енергетики) чи ТЕС. Однак **ключовим питанням державної політики** має бути **ефективне енергозбереження**, яке стримуватиме тенденцію до нарощування потужностей традиційних джерел енергії.

NB! Розвиток малої гідроенергетики не є пріоритетом державної електроенергетичної політики на сьогодні. Україна забезпечена електроенергією і є одним з основних експортерів електроенергії в світі. Одночасно великим потенціалом для ефективності державної енергетичної політики є напрямок енергозбереження, що дозволить скоротити енергоспоживання в країні у 2-6 разів. Це зменшить потреби у нарощуванні виробництва електроенергії в країні та зменшить негативний вплив цієї галузі на довкілля.

Міжнародний досвід

Тим часом розвиток альтернативної енергетики у країнах Євросоюзу вже давно є пріоритетом. Так, до 2020 року в Європейському Союзі збираються перевести на альтернативні джерела 20% традиційної енергетики. Хоча і сьогодні там ситуація виглядає досить оптимістично. У загальному енергетичному балансі **частка альтернативної енергетики** становить: у Німеччині до 20 %, Данії – більше 12%, Австрії та Швеції – 24%, Фінляндії – 19%, Португалії – 17,5%, Італії та Іспанії – понад 10%, Великобританії, Франції, Нідерландах і Бельгії – понад 7%.

При цьому найбільший внесок у виробництво альтернативної електроенергії вносить **гідроенергетика (57,7%** всіх поновлюваних джерел енергії), на другому і третьому місцях знаходяться вітроенергетика (20,9%) і біомаса (19%). Так, наприклад, у Швейцарії відсоток виробництва електроенергії на малих ГЕС досяг 8,3 %, в Іспанії – 2,8 %, у Швеції – майже 3 %, а в Австрії – 10 %⁴.

Не зважаючи на стрімкий ріст малої гідроенергетики у світі, вона **не зможе досягнути домінування** на фоні зростання потреб в електроенергії, що **особливо прикметно** для України, де питанням **енергозбереження приділяється дуже мало уваги** (див. таблиця 1).

Таблиця 1

Частка гідроенергетики, зокрема малої, у виробництві електроенергії у світі⁴.

Джерело енергії	Виробництво електроенергії (ТВт.г)		Частка (%)		Темпи зростання (%) 2007-2030
	2006	2030	2006	2030	
Великі ГЕС	2725	4383	14,4	12,4	2
Малі ГЕС	252	778	1,4	2,2	4,7

Сучасні дослідження у галузі гідроенергетики свідчать, що **гідроенергетику не можна вважати альтернативним (відновлювальним) джерелом енергії**, як, наприклад, енергію вітру, сонця чи біомаси, оскільки справжню силу вода генерує у природних річках з природним руслом. Каскад малих ГЕС фрагментує річку, каналізує її, перешкоджаючи природному її плину. Створені водосховища на гірських річках повністю міняють їх характер, змінюючи одночасно їх гідрологічний потенціал⁵.

⁴ Современное состояние и перспективы развития малой гидроэнергетики в странах СНГ. – Алматы, 2011. – 36 с. – ISBN 978-601-7151-24-9

⁵ Panda Magazin. – Aufgabe 2. – 2011. – S. 18-19.

Натомість в країнах Євросоюзу, а також США бурхливого розвитку набуває вітрова енергетика. Так, наприклад, у 2011 році Німеччина стала лідером у використанні відновлювальних джерел енергії. Частка виробленої енергії цими джерелами становить до 20 %, з них: 7,7 % енергії постачають вітрові електростанції, біомаса дає 5,8 % енергії, сонячна енергія – 3,7 %, мала гідроенергетика – 2,8 %.

NB! Порівняно з країнами ЄС, в Україні сектор альтернативної енергетики слабо представлений у загальному виробництві електроенергії (лише 0,8%), мала гідроенергетика зокрема (0,2 %). Однак міжнародна практика показує, що загальна частка електроенергії, виробленої на малих ГЕС не перевищує 10 % для таких гірських територій, як Австрія та Швейцарія та не може перевищувати 3 % у загальних масштабах (наприклад, для України загалом). Останнім часом мала гідроенергетика у світі не розглядається у якості відновлювальних джерел енергії, як енергія вітру, сонця та біомаси.

Локальний рівень

Регіональна енергетична політика

Інтерес до енергетичних ресурсів річок Закарпаття виник ще у минулому столітті. Схему гідроенергетичного використання річок Тересви, Терєблї, Рїки, Ужа, Лютої було виконано чеськими фахівцями, згідно якої пропонувалось спорудження 14 малих ГЕС (МГЕС) загальною потужністю до 62 МВт (до 340 млн. кВт-год. на рік). За чеськими розробками угорці побудували Оноківську та Ужгородську МГЕС, відповідно – 2,65 МВт та 1,9 МВт. Оноківська та Ужгородська МГЕС працюють вже 70 років без будь-якої реконструкції. Це досить оригінальний проект каскадних електростанцій, які мало змінюють гідрологічний режим річки Уж і практично не впливають на стан довкілля та водний тваринний світ водотоку, оскільки там були запроєктовані рибоходи. Проект дозволяє використовувати річку для активних видів водного відпочинку. Однак через незадовільне господарювання ВАТ «Закарпатобленерго» стан дериваційного каналу, на якому розташовані обидві МГЕС (це 10-ти кілометрове відгалуження від русла річки, яке у неї ж потім і впадає) і який забезпечує водою правобережжя міста Ужгорода, а також зон санітарної очистки вздовж каналу сьогодні не відповідають вимогам чинних нормативних документів, що негативно впливає на якість питної води. З часом були зруйновані й рибоходи і сьогодні електростанції є об'єктами фізичних перепон для міграції риб по р. Уж⁶.

В радянські часи (1953-1955 роки) за проектом УкрГІДЕПу побудована Терєбле-Рїцька ГЕС потужністю 27 МВт. Тут використовується вода ріки Тересви, яка тунелем і напірними водогонями з перепадом 200 метрів надходить на турбіни станції і скидається в р. Рїка, що дозволяє використовувати відносно невелику кількість води. Після спорудження цієї МГЕС припинився сплав лісу по ріці Терєбля, також було переселено і затоплено 2 села. Проект цієї МГЕС не передбачав будівництва рибоходу й сьогодні Терєбле-Рїцьке водосховище, яке забезпечує електростанцію водою і має глибину 10 м, довжину – 9 км, а в ширину досягає 1 км – є «найменшзарибленою» водоймою Закарпаття. Не дивлячись на програми зариблення цього водосховища у 60-ті роки⁷, риби родини лососевих, тут практично немає. Цей об'єкт є фізичною перепорою для природної міграції риби для розмноження у верхів'я Терєблї. Ще одним фактором елімінації киснелюбних видів риби у водосховищі є наноси твердих частинок

⁶ Інтегрований план управління басейном річки Тиса, Меморандум про порозуміння «Посилення співробітництва у басейні ріки Тиса у напрямку імплементації Плану інтегрованого управління басейном ріки Тиса з метою підтримки сталого розвитку регіону» (Конференція Міністрів довкілля п'яти Тисайських країн, 11.04.2011, Ужгород).

⁷ Турянин І. І. Риби Карпатських водойм. – Ужгород: Карпати. – 1982. – 144 с.

річки, що спричиняє замулення води. Проблема замулення водосховища особливо загострилась на початку 90-х років. Причиною цього професор Інституту екології Карпат НАН України Степан Стойко вважає вирубку лісів.

В 50-60 роки в області було споруджено більше тридцяти невеликих ліспромгоспних, колгоспних та міжколгоспних МГЕС, серед яких Усть-Чорнянська МГЕС (0,4 МВт) на р. Брустрянці потужністю 0,25 МВт, Углянська (0,25 МВт), Тур'є-Реметська потужністю по 0,36 МВт, Діловська, Кирицьківська та Ставнянська (в основному це були дереваційні ГЕС), які з часом було закинуто та зруйновано.

На сьогоднішній день у Закарпатті працюють 5 МГЕС, які виробляють 153,5 млн. кВт год. за рік, зокрема:

- ✘ Терембле-Ріцька МГЕС – потужністю 27,0 МВт (140 млн. кВт год./рік);
 - ✘ Оноківська МГЕС – 2,65 МВт
 - ✘ Ужгородська МГЕС – 1,9 МВт
- } 5.0 млн. кВт год./рік;
- ✘ Білинська МГЕС – 0,63 МВт (4,0 млн. кВт год./рік).
 - ✘ Краснянська МГЕС – 0,8 МВт (4,5 млн. кВт год./рік.)

Готується до введення в експлуатацію Тур'я-Полянська МГЕС – 1 МВт (5,6 млн. кВт год./рік).

Для **забезпечення електроенергією** усього Закарпаття потрібно **близько 2,0 млрд. кВт год.** за рік (**1,06 %** від загальної виробленої кількості електроенергії в Україні (станом на 2010 рік)), з них виробництво електроенергії закарпатськими джерелами енергії складає **8 %**.

У 1993 році інститутом «Укргідропроєкт» розроблено «Схему раціонального використання водних ресурсів басейну р. Тиса», яка передбачає будівництво 33-х МГЕС, потужністю від 2 до 28-ми МВт, розташованих в нижніх та середніх ділянках русел рік Тиса, Тересва та Ріка, в тому числі 6-ти МГЕС на прикордонній ділянці, загальною потужністю близько 400-600 МВт з виробництвом біля 1,5 млн. кВт год. електроенергії за рік.

Ця схема базується на поєднанні інтересів гідроенергетичного використання водостоків та захисту від паводків прилеглих територій, що може бути досягнуто за рахунок будівництва низьконапірних (до 10 м) МГЕС і вузьких руслових водосховищ (до 400 м на р. Тиса і до 150-200м на річках Тересва та Ріка), обмежених дамбами.

Інша концепція використання гідроенергетичного потенціалу краю передбачена обласною «Програмою енергозбереження та енергозабезпечення на період до 2015 року». Програма розроблена на замовлення ОДА Закарпатському філіалу інституту «Львівпромбутпроект». В основі Програми закладено такі види використання водних ресурсів краю, як:

- ✘ Спорудження сотень малих гідроелектростанцій потужністю від 0,005 МВт до 1,5 МВт та сумарною потужністю **близько 700 МВт** практично у всіх поселеннях вздовж потічків та річок, починаючи з верхів'я;

- ✘ Спорудження при них водоакумулюючих водоймищ загальним **об'ємом 2 млрд. м³**, який у тричі перевищує необхідні обсяги протиповіневого регулювання водостоку (трьохмісячний водозбір басейнів річок, який виключається з паводкових процесів).

Програма була доопрацьована і затверджена рішенням сесією обласної ради № 161 «Про Програму комплексного використання водних ресурсів Закарпаття», яка передбачає використання гідроенергетичного потенціалу річок області й дозволить збільшити власне виробництво електроенергії шляхом будівництва на території області об'єктів гідроенергетики до 75 % від потреби. Координацію роботи з її втілення у життя покладено на ТОВ «Закарпатське обласне агентство із залучення інвестицій та господарського розвитку території».

Тим часом Державне агентство водних ресурсів України повідомляє, що за результатами **наукової оцінки** можливостей розміщення малих ГЕС у басейнах річок **усього регіону Карпат** у контексті реалізації Державних програм протипаводкових заходів **визначено 45 потенційних місць** їх встановлення. Концепція протипаводкового захисту у Карпатському регіоні не передбачає будівництво значної кількості ГЕС і вибір Держводагенством їх кількості та місця встановлення ґрунтується на дослідженнях профільних наукових установ з обов'язковим проведенням громадських слухань.

Міністерство екології та природних ресурсів України, поділяючи стурбованість щодо ситуації навколо розбудови мережі малих ГЕС в Карпатському регіоні вважає, що комплекс соціально-економічних, екологічних та інших проблем, пов'язаних з будівництвом малих ГЕС на гірських річках Карпатського регіону має бути винесений на обговорення на державному рівні.

NB! Область не має проблем з електроенергозабезпеченням, оскільки споживає лише 1 % від загальної виробленої кількості електроенергії в країні. Україна щороку експортує у 2-3 рази більше електроенергії. На сьогодні власне виробництво електроенергії в області малими ГЕС складає 8 %, як це є у Швейцарії (8,3 %) та Австрії (10 %). Вагомий потенціал для збільшення виробництва електроенергії у Закарпатті є (1) у збільшенні потужності вже існуючих Теребле-Ріцькій МГЕС, Оноківській та Ужгородській МГЕС, а також у (2) відновленні колись існуючих міні ГЕС (Усть-Чорнянська, Углянська, Діловська, Тур'я-Реметська, Кирицьківська, Ставнянська). Ще одним напрямком енергоефективності та скорочення споживання енергетичних вуглеводнів є енергозбереження.

Правовий аспект прийнятих рішень та

дотримання процедур при затвердженні рішень сесіями Закарпатської обласної ради

Аналіз правових аспектів Програми комплексного використання водних ресурсів Закарпатської області (*далі – Програма*) та Схеми розташування малих гідроелектростанцій на території Закарпатської області (*далі – Схема*) включав дослідження ряду законодавчих та нормативних актів України та інших документів (*Додаток 2*), що дозволяє Комісії робити висновок **про невідповідність цих документів** чинному законодавству України. Мова йде про ряд законодавчих та нормативних актів України, частина з яких має міжнародне значення.

Громадська експертиза встановила, що прийняті відповідними рішеннями сесії обласної ради документи **не відповідають положенням дев'яти нормативно-правових актів**, а також **порушують цілу групу захищуваних законом інтересів**.

Так, згідно **ст. 10 Конвенції про охорону біологічного різноманіття** та **ст. 3 Конвенції про охорону дикої флори та фауни і природних середовищ існування в Європі** Програма повинна була розроблятися з позицій пріоритетності вимог екологічної безпеки та обов'язковості дотримання екологічних стандартів, нормативів та лімітів використання природних ресурсів, та запобігання або зведення до мінімуму несприятливого впливу на біологічне різноманіття. Також повинна базуватися на науково обґрунтованого узгодження екологічних, економічних та соціальних інтересів суспільства на основі поєднання міждисциплінарних знань екологічних, соціальних, природничих і технічних наук та прогнозування стану навколишнього природного середовища. Відповідно до **п.2 ст. 4 цієї ж Конвенції** планування забудови і розвитку територій повинні враховувати потреби охорони природних територій з метою уникнення їх деградації. Натомість Програма **не містить** Стратегічної екологічної оцінки та будь-яких обрахунків соціально-економічного ефекту від її заходів, а Схема прямо **демонструє нехтування** принципами охорони природи, резервуючи місця для спорудження МГЕС не лише на територіях природно-заповідного фонду, а й у місцях нині збережених унікальних природних гірських водотоків та незайманих ландшафтів, чим порушує **п.д ст. 1 Європейської ландшафтної Конвенції**.

Прийняті облрадою Програма та Схема порушують також **ст. 4 Рамкової конвенції про охорону і сталий розвиток Карпат**, де мова йде про збереження, стале використання та відтворення біологічного та ландшафтного різноманіття на всій території Карпат, що повинно реалізовуватись через збереження та сталого використання природних та напівприродних середовищ існування, їхню цілісність і взаємозв'язок, а також видів флори і фауни, характерних для Карпат та, зокрема, охорону зникаючих видів, ендемічних видів та великих хижаків. Масове будівництво об'єктів малої гідроенергетики у верхів'ї річок, де нерестяться типові природні представники іхтіофауни Карпат, а також спорудження акумулюючих та регулюючих водосховищ ставлять під сумнів існування цих видів у річках Карпат взагалі. Тотальне будівництво міні ГЕС та акумуляція 2 млрд. м³ води у водосховищах порушує **п.2 ст. 2 та ст. 6 Конвенції про охорону і використання транскордонних водотоків і міжнародних озер**, а також **п.б- г ст. 3 Конвенції щодо співробітництва по охороні та сталому використанню ріки Дунай**.

Схема розташування малих ГЕС на території Закарпатської області прямо порушує **ч. 3 ст. 7 ЗУ «Про природно-заповідний фонд»**, згідно якого забороняється будь-яка діяльність, яка негативно впливає або може негативно впливати на стан природних та історико-культурних комплексів та об'єктів чи перешкоджає їх використанню за цільовим призначенням. Будь-яка ГЕС є втручанням у природне життя річки та його мешканців й негативним чинником для збереження та відтворення ландшафтного та біологічного різноманіття, що суперечить суті усього Закону. Тим не менше із 34 міні ГЕС, запланованих для будівництва у Рухівському районі, 24 розташовано на території природно-заповідного фонду. Так само 8 об'єктів заплановано на території НПП «Синевир», близько 20 об'єктів на території НПП «Ужанський». Це дані лише по об'єктах ПЗФ загальнодержавного значення. Об'єкти ПЗФ місцевого значення взагалі не беруться проектантами до уваги.

Проектна документація конкретних об'єктів будівництва (наприклад, Тур'я-Полянська міні ГЕС) **не узгоджена і суперечить ст. 11 ЗУ «Про Червону книгу України»**, де вимагається врахування спеціальних вимог щодо охорони об'єктів Червоної книги України під час розміщення продуктивних сил, вирішення питань відведення земельних ділянок, розроблення проектної та проектно-планувальної документації, проведення екологічної експертизи. Згідно з висновками Головного управління Закарпатдержрибоохорони, збиток рибним запасам (зокрема червонокнижного виду **харіуса європейського** *Thymallus thymallus L.*) на р. Шипіт в результаті спорудження цієї міні ГЕС може бути викликаний повною втратою рибопродуктивності водойми або її частини, зниженням рибопродуктивності водойми внаслідок погіршення умов розмноження (рибохід не забезпечить належної міграції риби), нагулу та зимівлі риби, безпосередньо загибеллю кормових організмів, риб та інших об'єктів.

Сама Програма комплексного використання водних ресурсів Закарпатської області, як і Схема розташування МГЕС та території Закарпатської області не пройшла процедуру громадського обговорення, що також є порушенням **ст. 6 Конвенції про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля**.

Громадська експертиза також виявила **порушення** законодавства України при прийнятті сесією облради рішення № 310 від 04.11.2011 року **«Про затвердження локальних та обласної схем розташування малих гідроелектростанцій»**. При цьому були допущені такі порушення:

*** Порушення порядку винесення та розгляду питання на сесію.** У порядку денному зазначеної чергової сесії питання «Про затвердження локальних та обласної схем розташування малих гідроелектростанцій» було відсутнє, і з'явилося воно лише на сесії 4 листопада. Таким чином, розгляд питання «Про затвердження локальних та обласної схем розташування малих гідроелектростанцій» депутатами обласної ради порушив встановлений порядок доведення до відома виборців питань порядку денного. Було порушено право

громадян на участь в місцевому самоврядуванні, розгляд проекту відбувся всупереч принципам роботи органів місцевого самоврядування, адже про інші питання порядку денного сесії виборців було повідомлено 20 жовтня, в той же час питання «Про затвердження локальних та обласної схем розташування малих гідроелектростанцій» було приховано.

✘ **Порушення законодавства про інформацію.** Проект рішення досі відсутній у відповідному розділі на сайті Закарпатської обласної ради. Це грубо суперечить п. 3 ст. 15 ЗУ «Про доступ до публічної інформації», яка гарантує виборцям право ознайомлюватися з проектами органів місцевого самоврядування за 20 робочих днів до їх розгляду. Якщо рада планувала розглядати документ під час засідання 4 листопада, то проект рішення ради повинен був бути оприлюднений на сайті не пізніше 6 жовтня 2011 року. В іншому випадку, він мав бути розглянутий на іншому засіданні. Але, незважаючи на право громадян на доступ до публічної інформації, дане розміщення було відсутнє взагалі. Рада позбавила громадян доступу до публічної інформації.

✘ **Порушення законодавства про корупцію.** Розгляд рішення «Про затвердження локальних та обласної схем розташування малих гідроелектростанцій» з дотриманням чинного законодавства на 7-й сесії був взагалі неможливий. Звернення депутата Трикура В.Ф. про необхідність розгляду питання «Про затвердження локальних та обласної схем розташування малих гідроелектростанцій» на сесії ради було подано в раду після підписання розпорядження про скликання сесії. Таким чином посадові особи, які відповідальні за підготовку сесій ради, а також депутат, зловживали своїм становищем та повноваженнями. Посадові особи та депутат знехтували необхідністю дотримання 10-денного терміну оприлюднення дати розгляду питання, уникнули оприлюднення проекту рішення в 20-денний термін, включили питання в порядок денний I-го пленарного засідання 7-ої чергової сесії обласної ради. Цим самим вони повинні бути притягнуті до відповідальності відповідно до ЗУ «Про засади запобігання і протидії корупції».

Крім того, дії депутата та посадових осіб є корупційними, адже в поданому зверненні депутата Трикура В.Ф. вміщено тільки один додаток до п.1 рішення «Обласна схема», але не було подано інші додатки, про які згадується в п.2 «Локальні схеми розташування малих гідроелектростанцій». Незважаючи на це, посадові особи апарату обласної ради не звернули увагу депутата Трикура В.Ф. та інших депутатів обласної ради на відсутність даного додатку, а навпаки забезпечили поширення матеріалів, підготовку проекту рішення на основі пояснювальної записки, та забезпечили розгляд на засіданні 4 листопада.

✘ **Перевищення повноважень радою.** Законодавством про органи місцевого самоврядування взагалі не передбачені такі повноваження, як затвердження «схеми розташування малих гідроелектростанцій як підоснови для галузевої схеми – складової частини схеми планування території області» (п.1 прийнятого рішення) та «локальних схем розташування малих гідроелектростанцій» (п. 2 прийнятого рішення).

Прийняттям рішення № 310 «Про затвердження локальних та обласної схем розташування малих гідроелектростанцій» Закарпатська обласна рада вийшла за межі повноважень, передбачених законодавством, а також створила необхідні умови для подальших порушень планування, забудови, містобудівельного законодавства, яке передбачає інші правові норми щодо планування територій та її забудови.

Закарпатська обласна рада вийшла за межі передбачених законодавством повноважень також в п. 3. Зокрема, обласна рада не наділена повноваженнями приймати обов'язкові для органів виконавчої влади та місцевого самоврядування рішення, щодо внесення локальних схем розташування малих гідроелектростанцій до схем районного планування території.

✘ **Порушення законодавства про державні засади регуляторної політики.** Прийняте Закарпатською обласною радою рішення є регуляторним актом, поняття якого визначено в статті 1 Закону України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської

діяльності», адже регулює відносини між органами влади та майбутніми інвесторами. Тим не менше, депутат Трикур В.Ф. запропонував раді, а депутати погодилися, розглянути дане рішення в загальному порядку. Тами чином, було уникнуто відповідного оприлюднення акту за 30 календарних днів, досі відсутній аналіз регуляторного впливу, а прийняте рішення не оприлюднене в друкованих ЗМІ. Все це тільки підкреслює зловживання депутатським становищем та зв'язками в апараті Закарпатської обласної ради, про що зазначалося вище.

NB! Програма та Схема суперечать дев'яти нормативно-правовим актам України статусу Закону України та міжнародних Конвенцій. В основі Програми та Схеми лежать приватні гідроенергетичні інтереси конкретних інвесторів, а не принцип охорони довкілля, як це вимагає українське законодавство та європейські еколого-правові стандарти (зокрема Водна Директива, на вимогу якої були розроблені Національний план управління басейном річки Тиса та Інтегрований план управління річки Тиса) та безпосередньо зачіпають інтереси країн басейну Тиси. До розробки цієї Програми та Схеми не були залучені фахівці-екологи, як не було залучено профільне Управління охорони навколишнього природного середовища у Закарпатській області, що ставить під сумнів відповідність сьогоденню та професійність розробки цих документів.

Аналіз процедури прийняття рішення Закарпатської обласною радою свідчить про те, що рішення № 310 від 04.11.2011 року взагалі не має право на існування, оскільки, приймаючи його, обласна рада перевищила свої повноваження.

Екологічний аспект

Проекти масштабу, який декларує Програма комплексного використання видних ресурсів Закарпатської області, потребують попередніх глибоких екологічних та гідрологічних досліджень, адже, як дериваційні, так і пригребельні (особливо!) МГЕС можуть завдавати **значний вплив** на природу Карпат. Карпати сьогодні визнані унікальним для планети екорайоном, яких входить до переліку найменш змінених природних об'єктів **Global 200**.

Тим часом у Закарпатті для будівництва МГЕС віднайдено місця з найбільшим перепадом висот для максимальної продуктивності турбін без детального вивчення впливу цих об'єктів на навколишнє природне середовище. Сама ж Схема розташування малих ГЕС на території Закарпатської області **не проходила процедуру стратегічної екологічної оцінки** і будь-якого погодження з профільними державними установами (Управління охорони навколишнього природного середовища, Басейнове управління водними ресурсами ріки Тиса, Головне управління Закарпатрибдержохорони) та **громадського обговорення**. Таким чином, як власне Схема, так і конкретні вже побудовані об'єкти чи об'єкти, які будуються, завдають непоправну шкоду довкіллю (*частково це було показано у попередньому розділі*):

1. На Схемі розташування МГЕС на території Закарпатської області можна побачити, що десятки таких об'єктів заплановано побудувати, навіть, на територіях природно-заповідного фонду (ПЗФ) зі строгим режимом заповідання національного рівня (біосферний заповідник, національні природні парки) без погодження з адміністрацією цих установ.
2. Уже на перший погляд вражає кількість МГЕС. Такий масштабний проект здатен докорінно змінити гідрологічний режим гірських річок в усіх Карпатах. Адже, майже усі МГЕС планується побудувати у верхів'ї, де при будівництві дериваційних ГЕС річки загаятимуть у труби, а при будівництві пригребельних ГЕС – високо в горах над населеними пунктами будуватимуть водосховища. Таким чином гідрологічний режим гірських річок буде повністю змінено, що призведе до вимирання притаманної для гірських водотоків гідро- фауни. Такі види риб, як форель струмкова, харіус європейський, лосось дунайський (два останні занесено до Червоної Книги України), а також цілий ряд водних Червонокнижних водних комах (веснянки, одноденки) зникнуть через втрату середовища свого існування. У засушливі періоди вода, загнана в труби

дериваційних МГЕС, буде працювати на турбіни, а природне русло річок почне висихати, стаючи купою каміння (так було, наприклад, з Краснянською МГЕС (Тячівський район), Пробійнівською МГЕС та МГЕС у с. Грамотному на Івано-Франківщині – фото 1 і 2).

Одночасне будівництво в одному регіоні великої кількості об'єктів гідроенергетики за рахунок кумулятивного ефекту викличе значне „вибухове” погіршення стану водних екосистем та якості води в усіх річкових басейнах регіону, і може призвести до регіональної екологічної катастрофи.

Фото 1.

Фото 2.

Через вирубку лісів (лісфонд у Закарпатті займає 51 % території, і лісова галузь є однією з провідних економічних галузей області) водосховища на пригребельних МГЕС почнуть замулюватись і «цвісти». Самі водосховища становитимуть небезпеку для нижче розташованих населених пунктів під час сильних паводків (фото 3 і 4). Швидкі, прозорі, добре насичені киснем, гірські ріки перетворюються на систему ставків зі стоячою та слабко текучою, зеленою від «цвітіння» одноклітинних організмів, водою.

- МГЕС на гірських річках принципово відрізняються від великих гідроелектростанцій та малих ГЕС на рівнинних ділянках за режимом використання водних потоків. Більша частина стоку гірських річок припадає на весняно-літній період. Якщо запроєктувати МГЕС на гарантований зимовий розхід, то це призведе до великого недовикористання енергопотенціалу річки. Якщо ж розраховувати потужність агрегатів ГЕС на максимальні витрати, то буде неефективно використано обладнання. Збудувати ж невелике регулююче водосховище, що відповідає потужності малої ГЕС, на гірській річці практично неможливо – для цього буде потрібна висока дамба (гребля), щоб звести до мінімуму негативний вплив наносів твердих частинок річки під час паводків, але в цей час зростає негативний вплив на всі ланки життєвого циклу риб та обумовлює докорінну структурну перебудову всіх процесів життєдіяльності водних живих ресурсів. Як наслідок – невідворотна, нищівна шкода іхтіофауні та навколишньому природному середовищу.

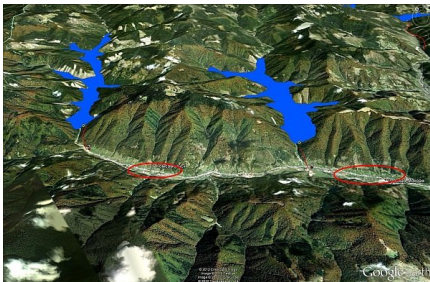

Фото 3.

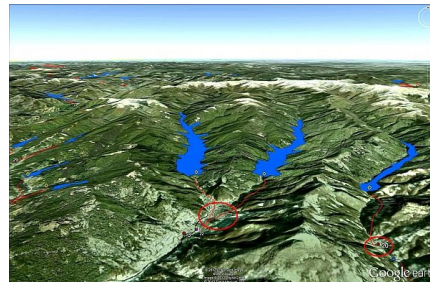

Фото 4.

Зміна гідрологічного режиму гірських річок по усіх Карпатах призведе до серйозних змін у видовому складі гідрофауни Карпат. Як вже зазначалось вище, підняття рівня

води у річках, чи навпаки, його зниження до критичного рівня, а також наявність водосховищ призведуть до зникнення багатьох видів киснелюбних водних комах (веснянок, одноденок, струмковиків, бокоплавів), риб (форель струмкова *Salmo trutta m. fario* L., харіус європейський *Thymallus thymallus* L., лосось дунайський *Hucho hucho* L.), ялець-андруга європейський *Telestes soufa* Risso (в Україні зустрічається тільки у Закарпатті) та міноги угорської *Eudontomyzon danfordi*, які є також червонокнижними. Так, наприклад, в Оцінці впливу на навколишнє природне середовище (ОВНС) будівництва та подальшої діяльності Туря-Полянської МГЕС дериваційного типу (потужність 1 МВт) у Закарпатській області чітко вказано, що основними видами риб на р. Шипіт (де побудована ця МГЕС) є форель струмкова та харіус європейський. Збиток рибним запасам може бути викликаний повною втратою репродуктивності водойми або її частини. При будівництві основних споруд Туря-Полянської МГЕС на р. Шипіт збитки рибних запасів складатимуть втрати їхтїофауни за рахунок бентосних організмів безпосередньо на площі робіт у руслі річки, у зоні замулення дна, а також при скороченні природного стоку при деформації поверхні водозбору та безповоротного водоспоживання та виробничі та побутові потреби.

Будівництво МГЕС на гірських річках матиме негативний вплив для угруповань земноводних, що концентруються неподалік їхніх русел чи у заплавах водоймах басейнових систем. Найвразливішими є червонокнижні види – саламандра плямиста *Salamandra salamandra* L., личинки якої розвиваються винятково у протічних водах; тритон карпатський *Triturus montandoni* Boulenger та тритон альпійський *T. alpestris* Laurenti; кумка гірська *Bombina variegata* L. та жаба прудка *Rana dalmatina* Bonaparte. Для популяцій цих тварин зміна гідрологічного режиму й трансформація прируслових оселищ матиме фатальні наслідки.

Відведення в труби частини основного водного потоку в засушливий період зневоднить русла гірських річок, що матиме негативні наслідки не лише для водної екосистеми, але й прируслових наземних екосистем, для яких характерні угруповання з наявними рідкісними видами рослин, занесених до Червоної книги України, до списків Бернської конвенції, Світового списку Міжнародного союзу охорони природи, Європейських червоних списків та регіонального червоного списку Українських Карпат. Серед цих видів найбільше з родини орхідних (*Orchidaceae*), які є надзвичайно чутливими до коливання гідрологічного режиму. У заплавах та долинах великих карпатських рік поширені осередки популяцій червонокнижних видів – пізньоцвіту осіннього *Colchicum autumnale* L., реліктової лунарії оживаючої *Lunaria rediviva* L., підсніжника звичайного *Galanthus nivalis* L., білоцвіту весняного *Leucojum vernum* L. та білоцвіту літнього *L. aestivum* L., косариків черепитчастих *Gladiolus imbricatus* L., цибулі ведмежої *Allium ursinum* L. Усі вони будуть під загрозою зникнення у разі зміни гідрологічного режиму, як наслідок техногенних втручань.

Отже, мережа МГЕС у верхів'ї річок Карпат становить реальну загрозу для існування ряду видів водних комах, міног, риби та земноводних, а також судинних рослин. Небезпека при гребельних МГЕС полягає у: 1) зникненні середовища існування для багатьох киснелюбних водних комах та риб (швидкоплинної, неглибокої, насиченої киснем річки з кам'яним дном); 2) знищення умов для відтворення потомства водних комах, лососевих риб та деяких земноводних (личинки киснелюбних водних комах та саламандри, а також ікра форелі та харіуса дуже чутливі до глибин, температури та забруднення води, вимагають донного субстрату для прикріплення); 3) зникнення кормової бази для багатьох видів риб (личинки веснянок, одноденок та струмковиків є кормом для багатьох видів риби). Дериваційні МГЕС є небезпечними через скорочення природного стоку води у річках, що може призвести до 1) цілковитого обміління річки та зникнення води протягом сотень метрів, що призведе до деградації прируслових наземних екосистем з цінними та особливо вразливими видами рослин; 2) зниження

грунтових вод та зникнення води у сільських колодязях, що також призведе до деградації зволжених наземних екосистем у заплавах та долинах річок; 3) зменшення кисню у воді через перегрів обмілілої річки влітку, що призведе до зникнення киснечутливих видів риб та водних комах.

4. Внаслідок будівництва та функціонування МГЕС можуть підсилюватись негативні геологічні процеси – зсуви. Вздовж гірських річок такі процеси є характерними, а земляні роботи, які будуть проводитись під час будівництва МГЕС, а також зміна гідрологічного режиму річок, на яких побудовано МГЕС, можуть провокувати утворення нових місць зсувів та призводити до їхньої активності. Також мережа МГЕС повинна врахувати сейсмічну небезпеку в умовах Карпат, де потужність землетрусів може сягати 9 балів за шкалою Ріхтера.
5. Регуляція русел карпатських річок докорінно змінить ландшафти, а отже призведе до порушень **Європейської ландшафтної конвенції**, завдасть удару по рекреаційних можливостях регіону, зокрема, унеможливить розвиток водних видів туризму, наприклад, рафтингу. Яскравим прикладом цього є плани побудови каскаду МГЕС на ріці Черемош в Івано-Франківській області. Черемош є однією з не багатьох карпатських річок, придатних для сплаву. Кампанія *«Збережемо Карпати від міні-ГЕС, збережемо міні-ГЕС для зеленої енергетики!»* почалась із громадської ініціативи *«Врятувати Черемош!»*.

ВВ! Масштабне будівництва міні ГЕС дериваційного та при гребельного типу у верхів'ї гірських річок призведе повної зміни гідрологічного режиму та, за рахунок акумулятивного ефекту, викличе значне „вибухове” погіршення стану водних екосистем та якості води в усіх річкових басейнах регіону, і може призвести до регіональної екологічної катастрофи.

Мережа МГЕС у верхів'ї річок Карпат є потенційним фактором повного знищення унікальної місцевої гідрофауни та наземної прируслової флори, частина з якої вже сьогодні, через загрозу зникнення, має охоронний статус. Під загрозою повного зникнення опиниться цілий ряд водних, прируслових та болотних біотопів, які сьогодні є об'єктами європейської мережі природних об'єктів Natura 2000.

Соціально-економічний аспект або кому найбільш вигідна мала гідроенергетика?

Питання масового будівництва МГЕС у Карпатах має чіткий негативний соціально-економічний аспект. Не секрет, що туризм і рекреація сьогодні є однією з провідних статей доходів місцевого населення.

Рамкова конвенція про охорону та сталий розвиток Карпат, яка зорієнтована на збалансований розвиток Карпатського регіону, передбачає пріоритетний розвиток туризму, як основи зайнятості місцевого населення. Мережа дериваційних МГЕС, яка супроводжуватиметься іржавими трубопроводами по усіх Карпатах (Білинська МГЕС у Рахівському районі), зруйновані долини річок, спотворені незаймані ландшафти негативно впливатимуть на туристичну привабливість регіону (*фото 5 та 6*).

Разом з тим місцеве населення не отримуватиме жодних переваг у ціні на електроенергію (відомо, що ДП «Енергоринок» до 2030 року купуватиме від об'єктів малої гідроенергетики електроенергію за ціною 84,14 коп. за 1 кВт/год. без ПДВ за ціни на оптовому ринку 56 коп. за 1 кВт/год. без ПДВ. За розрахунками рентабельності МГЕС собівартість електроенергії від міні електростанцій коливається у межах 12-17 коп. за 1 кВт/год. без ПДВ. Тобто, «зеленим тарифом» скористається винятково власник МГЕС. Місцеве населення отримає падіння власних доходів за рахунок відтоку туристів, а також додаткове джерело небезпеки під час паводків у випадку розташування над своїм житлом гірського водосховища.

Існує ще один соціально-економічний чинник розвитку малої гідроенергетики в Україні – до 2030 року ця галузь повністю дотується державою. Окрім того, у Верховній Раді України нині зареєстровано законопроект № 10119 від 24.02.2012, яким передбачається значно розширити застосування «зеленого» тарифу. Зокрема, дію «зеленого» тарифу передбачається розширити на електроенергію, вироблену з біогазу, твердих побутових відходів, а також гідроелектростанціями потужністю до 20 МВт (нині – лише до 10 МВт). В разі прийняття законопроекту значно виграють власники гідроелектростанцій. Нині величина зеленого тарифу для електроенергії, виробленої МГЕС (до 10 МВт), встановлюється на рівні роздрібного тарифу для споживачів другого класу напруги на січень 2009 року, помноженого на коефіцієнт 0,8. Законопроектом планується, по-перше, розширити сферу застосування зеленого тарифу для електростанцій потужністю до 20 МВт, а по-друге, збільшити вартість електроенергії, виробленої гідроелектростанціями. Для електроенергії, яка вироблятиметься гідроелектростанціями потужністю до 1 МВт (*це практично усі МГЕС, які плануються будуватись у Закарпатті у рамках Програми комплексного використання водних ресурсів Закарпатської області*) пропонується використовувати коефіцієнт 2,0; для електроенергії, яка вироблятиметься гідроелектростанціями потужністю від 1 МВт до 10 МВт – 1,6; а для електроенергії, яка вироблятиметься гідроелектростанціями потужністю від 10 МВт до 20 МВт (середні гідроелектростанції) – 1,2. Таким чином, **доходи власників МГЕС від продажу електроенергії можуть зрости принаймні вдвічі.**

Фото 5

Фото 6

Такий розвиток подій прямо й безпосередньо вплине на вартість й ціну електроенергії для споживачів: якщо оператор електроенергії ОЕС закуповуватиме електроенергію у її виробника за високими цінами, то він повинен компенсувати цю різницю або за рахунок бюджету, або за рахунок споживача. **В обох випадках вартість електроенергії для споживачів зростатиме.**

А що отримає від розвитку МГЕС економіка Закарпаття? Жодна галузь економіки не тримає якихось відчутних позитивів:

1. Усі МГЕС, які плануються будуватись у верхів'ї річок Карпат, матимуть потужність не більше 1 МВт. Це означає, що генеруватимуть енергію, співрозмірну середнім побутовим потребам 150-200 житлових будинків чи квартир. Тобто, для промисловості з великим споживанням електроенергії ці МГЕС не відіграватимуть суттєву роль. Для досягнення омріяної обласною владою енергетичної незалежності, потрібно побудувати удвічі більше міні ГЕС, від нині запланованих 360, перегативши й перетворивши усі

гірські ріки та потоки на фрагментовані водні відрізки, що стане справжньою екологічною катастрофою для краю.

2. Вироблена місцева електроенергія на МГЕС для її покупця – держави – буде у кілька разів дорожчою від електроенергії з енергосистеми (традиційних джерел енергії). Оскільки сьогодні існує єдиний тариф на електроенергію для усіх регіонів країни, відбудеться вирівнювання цін, в результаті чого ціна на електроенергію для промисловості, як і для населення, зросте.
3. Рівень зайнятості населення на МГЕС також не буде відчутним для економіки області – на кожній МГЕС будуть зайняті по 4 працівника, а, отже, в цілому по усіх запланованих 360 міні ГЕС – всього 1440 осіб. Це невелика опора для місцевих бюджетів і зовсім не співрозмірна вигода у порівнянні з втратами від відтоку туристів з регіону: сьогодні на порядок більше місцевих жителів самозайняті у секторі туризму.

Досвід усіх вже побудованих МГЕС, або ж тих, які знаходяться тепер на стадії будівництва, показує, що забудовники намагаються якнайменше проінформувати місцеве населення про планований до будівництва об'єкт. Громадські обговорення відбуваються поспіхом у в закритому режимі (на громадському обговоренні у с. Тур'я Поляна у закарпатській області були присутні всього 54 особи разом з представниками організації-збудовника, сільської та районної влади). Так відбувалось і у с. Дземброня, с.Бистриця, с. Верховина, с. Ільці Івано-Франківської області, де також були прийняті рішення на користь будівництва МГЕС (порушення **Оргуської міжнародної конвенції**). Однак після поширення інформації про проблему серед населення у цих селах пройшли велелюдні громадські обговорення, на яких громади відмовились від будівництва МГЕС на свої території.

NB! Кілометри іржавих труб, які супроводжуватимуть дериваційні МГЕСи (на сьогодні винятком є лише Тур'я-Полянська МГЕС, труби якої закопані під землю. При цьому була зруйнована усі річкова долина й рослинні угруповання, які там росли) у Карпатах, відлякуватимуть туристів. Це призведе до падіння доходів місцевого населення, яке сьогодні виживає переважно за рахунок розвитку сільського туризму.

«Зелений тариф» та дотування МГЕС державою до 2030 року поступово призведе до зросту ціни на електроенергію для споживачів – і населення, і промисловості, і сільського господарства.

У підвищенні зайнятості населення та збору податків до місцевих бюджетів МГЕС відіграватимуть мізерну роль – на кожній МГЕС буде працевлаштовано 4 особи.

Втрати, які завдасть мережа МГЕС природі краю, є значно вищими порівняно з соціально-економічною вигодою від розвитку малої гідроенергетики.

Рекомендації

З огляду на зроблені висновки, Комісія розробила такі рекомендації щодо врегулювання питання розвитку малої гідроенергетики у Закарпатській області:

1. **Комісія рекомендує** Закарпатській обласній раді **скасувати** своє рішення № 310 від 04.11.2011 «Про затвердження локальних та обласної схем розташування малих гідроелектростанцій», як таке, що **не має права на існування**.
2. **Комісія рекомендує** Закарпатській обласній раді **скасувати** свої рішення № 161 від 25.02.2011 «Про програму комплексного використання водних ресурсів Закарпатської області», як таке, яке **не відповідає вимогам** сучасності та **суперечить** Стратегії ЄС щодо розвитку Дунайського регіону, Інтегрованому плану управління басейном річки Тиса та Національному плану управління басейном річки Тиса.
3. **Комісія рекомендує** Закарпатській ОДА **розрахувати енергетичний баланс** Закарпатської області для з'ясування справжніх потреб області в електроенергетиці. До розробки політики залучити незалежних громадських експертів.
4. **Комісія рекомендує** Закарпатській ОДА **розробити регіональну енергетичну політику** на принципах енергоефективності та енергозбереження. До розробки політики залучити незалежних громадських експертів.
5. **Комісія рекомендує** Закарпатській ОДА **розробити Програму енергозабезпечення та енергозбереження** Закарпатської області. До розробки Програми залучити незалежних громадських експертів.
6. **Комісія рекомендує** Закарпатській ОДА для збільшення виробництва електроенергії в області звернути свою увагу на **такі напрямки**, як **(1) збільшення потужностей** вже існуючих Терембле-Ріцькій, Оноківській та Ужгородській МГЕС, та **(2) відновлення** колись зруйнованих Усть-Чорнянська, Углянська, Діловська, Тур'я-Реметська, Кирицьківська, Ставнянська МГЕС.

Перелік

установ, організацій та громадських експертів, додатково залучених до громадської експертизи стану реалізації Програми комплексного використання водних ресурсів Закарпатської області

1. Західно-український науковий центр (м. Львів).
2. Інститут екології Карпат НАН України (м. Львів).
3. Інститут регіональних досліджень НАН України (м. Львів).
4. Український інститут екології людини (м. Київ).
5. РМЕО «ЕКОСФЕРА» (м. Ужгород) – гром. експерт, *к.б.н. Станкевич О.І.*
6. Міжнародний інститут людини і глобалістики «Ноосфера» (м.Ужгород) – гром. експерт, *к.ф.-м.н. Лукаша О.В.*
7. НПП «Ужанський» (м. Ужгород) – гром. експерт *Волошин В.М.*
8. Інститут зоології України ім. І.Шмальгаузена НАН України (м. Київ) – гром. експерт, *к.б.н. Куцоконь Ю.*
9. Національний екологічний центр України (НЕЦУ/НАУ, м. Київ) – гром. експерти: *Василюк О., Мовчан Я., Сіренко І., Тарасова О.*
10. КЕК «Рутенія» (м. Ужгород) – гром. експерт, *к.б.н. Мірутенко В.В.*
11. ГО «Чистий Берег» (м. Берегово) – гром. експерт *Супруненко О.В.*
12. Закарпатський Громадський Центр (м. Ужгород) – гром. експерт *Феськов В.Г.*
13. ВГО «Інститут політичної освіти» (м. Ужгород) – гром. експерт *Солонтай О.Г.*
14. ГО «Країни Рахівщини» (м. Рахів) – гром. експерт *Бережанський М.М.*
15. НДІ засобів аналітичної техніки (м. Ужгород) – гром. експерт, *к.ф.-м.н. Головач Й.Й.*
16. Закарпатський обласний осередок Всеукраїнської екологічної ліги (м. Ужгород) – гром. експерт *Лобко В.Ю.*
17. Закарпатська обласна організація Спілки буровиків України (м. Берегово) – гром. експерт *Гавриш М.К.*
18. ГО «Летище» (с. Буштино, Тячівський р-н) – гром. експерт *Пахомова М.Ю.*
19. Громадсько-політична газета «Зелений край» (м.Мукачево) – гром. експерт *Блиств В.В.*
20. Агенство місцевого розвитку та інформаційних ресурсів «Європоліс» (м. Ужгород) – гром. експерт *Мкртумян А.В.*
21. МіГО «Курортополіс – Свалява» (м. Свалява) – гром. експерт *Ревтій І.І.*
22. НДІ фітотерапії УжНУ (м. Ужгород) – гром. експерт, *д.м.н, проф. Ганич О.М.*
23. БФ «Церква і навколишнє середовище» (м. Ужгород) – гром. експерт, *к.б.н. Бокотей О.П.*
24. Карпатський біосферний заповідник (м. Рахів) – гром. експерт *Кабаль М.В.*
25. Біологічний факультет УжНУ – гром. експерт, *д.б.н. Фельбаба-Клушина Л.М.*
26. Центр нормотворчості юридичного факультету ДВНЗ «Ужгородський національний університет» (гром. есперти – *д.ю.н., проф. Лазур Я.В., к.ю.н., доц. Переш І.Є., юрист консультант Гербут В.В.*)
27. ЗО Спілки урбаністів України (м. Ужгород) – гром. експерт *Асталаш Є.С.*
28. Асоціація Агенцій регіонального розвитку України (м. Київ) – гром. експерти *Фшико Є.О. і Третьак Ю.І.*

Перелік

законів, нормативних і розпорядчих актів та документів, прийнятих до уваги та використаних при проведенні громадської експертизи стану реалізації Програми комплексного використання водних ресурсів Закарпатської області

1. Закони і Конституція України.

- 1.1. Конституція України.
- 1.2. ЗУ «Про місцеве самоврядування в Україні».
- 1.3. ЗУ «Про місцеві державні адміністрації».
- 1.4. ЗУ «Про доступ до публічної інформації».
- 1.5. ЗУ «Про регулювання містобудівної документації».
- 1.6. Земельний кодекс України.
- 1.7. Водний кодекс України.
- 1.8. ЗУ «Про землі енергетики та правовий режим спеціальних зон енергетичних об'єктів».
- 1.9. ЗУ «Про Генеральну схему планування території України».
- 1.10. ЗУ «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності».
- 1.11. ЗУ «Про охорону навколишнього природного середовища».
- 1.12. ЗУ «Про природно-заповідний фонд України».
- 1.13. ЗУ «Про Червону Книгу України».

2. Міжнародно-правові акти, чинні в Україні

- 2.1. Конвенція про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля (Організація Конвенція, 1998 р., чинна для України з 30 жовтня 2001 року).
- 2.2. Конвенція про охорону дикої флори і фауни і природних середовищ існування в Європі (Бернська Конвенція, 1979 р., чинна для України з 1 травня 1999 року)
- 2.3. Конвенція про охорону і використання транскордонних водотоків та міжнародних озер (Водна Конвенція, 1996 р., чинна для України з 6 січня 2000 року).
- 2.4. Конвенція про охорону біологічного різноманіття (Конвенція про біорізноманіття, 1992 р., чинна для України з 8 травня 1995 року)
- 2.5. Конвенція щодо співробітництва по охороні та сталому використанню ріки Дунай (Конвенція про охорону ріки Дунай, 1994 р., чинна для України з 13 березня 2003 року)
- 2.6. Європейська ландшафтна Конвенція (Флорентійська конвенція, 2000 р., чинна для України з 1 липня 2006 року)
- 2.7. Рамкова конвенція про охорону та сталий розвиток Карпат (Карпатська конвенція, 2003, чинна для України з 4 січня 2006 року)
- 2.8. Стратегія ЄС стосовно Дунайського регіону (Дунайська Стратегія, 2010)
- 2.9. Інтегрований план управління басейном річки Тиса (проект Міжнародного документа 5-ти країн Європи, що входять до басейну р.Тиса, схвалений Меморандумом на нараді міністрів екології 5 країн Тисяньського басейну 11.04.2011р. у м.Ужгороді).

3. Нормативні урядові документи

- 3.1. ДБН Б1.1-11:2011 «Склад і зміст схем планування території Автономної Республіки Крим та областей України».
- 3.2. Розпорядження КМУ від 22.06.2011р. №581-р «Про залучення позики від ЄБРР для реалізації інвестиційного проекту «Реабілітація гідроелектростанцій».
- 3.3. Наказ Міністра Мінрегіонбюджетлокомгоспу України від 12.03.2012р. № 105 «Про затвердження ДБН Б1.1-13:2012 «Склад та зміст містобудівної документації на державному та регіональному рівнях» (набуває чинності з 1.10.2012рн.)
- 3.4. Наказ Міністра Мінрегіонбюджетлокомгоспу України від 12.03.2012р. №107 «Про затвердження ДБН Б1.1-14:2012 «Склад та зміст детального плану території» (набуває чинності з 1.10.2012р.)
- 3.5. Постанова КМУ від 15.01.2009р. «Про затвердження «зеленого» тарифу».
- 3.6. Постанова КМУ від 13.02.2006р. «Про Програму комплексного протиаводкового захисту в басейні р.Тиса на 2006-2015 роки».

4. Нормативні і розпорядчі акти, прийняті на обласному рівні

- 4.1. Рішення 3-ої сесії VI скликання Закарпатської обласної ради від 25.02.2011р. №161 «Про Програму комплексного використання водних ресурсів Закарпатської області».
- 4.2. Рішення сесії V скликання Закарпатської обласної ради від 7.03.2007р. №231 «Про Програму охорони та комплексного використання водних ресурсів річок області».
- 4.3. Рішення 25-ої сесії V скликання Закарпатської обласної ради від 7.08.2009р. №916 «Про внесення змін до Програми охорони та комплексного використання водних ресурсів річок області».
- 4.4. Рішення 7-ої сесії VI скликання Закарпатської обласної ради від 4.11.2011р. №310 «Про затвердження локальних та обласної схеми розташування малих гідроелектростанцій».
- 4.5. Рішення 25-ої сесії IV скликання від 22.12.2005р. №667 «Про Регіональну програму комплексного протиаводкового захисту в басейні р.Тиса у Закарпатській області на 2006-2015 роки».
- 4.6. Наказ Держуправління охорони навколишнього природного середовища в Закарпатській області від 27.03.2012р. №22 «Про відкликання Висновків державної екологічної експертизи».
- 4.7. Рішення сесії V скликання Закарпатської обласної ради від ___ грудня 2006 року «Про Регіональну стратегію розвитку Закарпатської області до 2015 року».

5. Розпорядчі акти, прийняті на районному (міському) рівні

- 5.1. Рішення 9-ої сесії VI скликання районної ради від 16.03.2012р. №182 «Про розроблення детальних планів на території Рахівського району».
- 5.2. Рішення V сесії VI скликання Ужгородської міської ради від 8 квітня 2011р. №137 «Про надання дозволу на збір матеріалів погодження місця розташування об'єкта».

6. Інші документи

- 6.1.** Проспект ТОВ «Закарпатського обласного агентства із залучення інвестицій та господарського розвитку територій» - «Програма комплексного використання водних ресурсів річок Закарпатської області» (на 6 листах)
- 6.2.** Подання депутата Закарпатської обласної ради Трикура В.Ф. від 30.10.2012р. голові Закарпатської облради звернення та пояснювальної записки щодо затвердження «локальних та обласної схем розташування малих гідроелектростанцій» (на 2 арк.).
- 6.3.** Лист Держуправління охорони навколишнього природного середовища в Закарпатській області Міністру екології та природних ресурсів України Злочевському М.В. від 27.03.2012р. №893/06/02 «Щодо малої гідроенергетики на Закарпатті».
- 6.4.** Лист Держуправління охорони навколишнього природного середовища в Закарпатській області Національному екологічному центру України від 5.04.2012р. №934/05/01 «Щодо інформаційного запиту про об'єкти гідроенергетики».
- 6.5.** Лист Міністерства екології та природних ресурсів України № 8920/08/10-12 від 03.05.2012 за підписом заступника Міністра Вільдмана І. Л. щодо загроз збереження природної спадщини, рекреаційного та туристичного потенціалу Карпатського регіону, зумовлених необґрунтованим з наукової точки зору планами будівництва об'єктів гідроенергетики (на 5 аркушах).

Перелік

направлених листів-запитів від заступника голови Громадської ради при
Закарпатській ОДА з коротким аналізом результату-відповіді

1. Лист-запит на Закарпатську обласну раду від 22.02.2012р. №13 щодо надання інформації про Програму комплексного використання водних ресурсів Закарпатської області.

1'. Лист-відповідь від 1.03.2012р. (через 6 днів) з додатком на 5 арк.

2. Лист-запит від 12.03.2012р. №14 на ТОВ «Закарпатське обласне агенство із залучення інвестицій та господарського розвитку територій» (з переліком 7 груп питань експертизи)

2'. Лист-відповідь від 19.03.2012р. №06/2012 (на 2 арк. не суті запитуваних інформаційних та проектних матеріалів).

3. Повторний лист-запит від 26.03.2012р. №18 на ТОВ «Закарпатське обласне агенство із залучення інвестицій та господарського розвитку територій» (з обґрунтуванням необхідності надання інформаційних і проектних матеріалів по 7 групам питань експертизи).

3'. Лист-відповідь від 6.04.2012р. №09/2012р. на 1 арк. (через 11 днів) з іще коротшим повтором попередньої відповіді не по суті.

4. Лист-запит від 12.03.2012р. №15 на Басейнове управління водними ресурсами річки Тиса.

4'. Лист-відповідь від 12.04.2012р. №01-09/455 (через 30 днів) на 5 аркушах з відповіддю і аналізом ситуації з погляду управління по суті запиту.

5. Лист-запит від 12.03.2012р. №16 на управління промисловості та розвитку інфраструктури Закарпатської ОДА..

5'. Лист-відповідь від 30.03.2012р. №221/01-08 (через 18 днів), який є фактично копією першого листа – відповіді ТОВ «Закарпатське обласне агенство із залучення інвестицій та господарського розвитку територій», тобто, є відповіддю не по суті.

6. Лист-запит від 12.03.2012р. №17 на постійну Комісію з питань розвитку продуктивних сил, виробничої інфраструктури, банківської діяльності та інвестицій Закарпатської обласної ради, на яку покладено контроль за виконанням рішень сесії від 25.02.2011р. №161 та від 4.11.2011р. №310).

6'. Супровідний лист від 11.04.2012р. №6/К 02-05 на ім'я Громадської ради при ОДА (через 29 днів), до якого прикладена відповідь від 4.04.2012р. №744/06-09 Постійній Комісії облради від ОДА, яка фактично повторює лист-відповідь Громадській раді при ОДА як від ТОВ «Закарпатське обласне агенство із залучення інвестицій та господарського розвитку територій», так і від управління промисловості та розвитку інфраструктури. Супровідний лист не містить жодного аналізу ситуації з погляду Постійної комісії обласної ради, отже, є визнанням фактичної відсутності контролю з боку цієї Постійної комісії за виконанням вказаних рішень обласної ради до листа-запиту з боку Громадської ради при Закарпатській ОДА.

7. Лист-запит від 29.03.2012р. №19 на Інститут регіональних досліджень НАН України (м.Львів).

7'. Лист-відповідь від 3.04.2012р. №7/176 (через 5 днів) з висновками на 2 арк. по суті запиту.

8. Лист-запит від 29.03.2012р. №20 на Інститут екології Карпат НАН України.

8'. Лист-відповідь від 27.04.2012р. №62 отримано на 3 арк. (через 28 днів) по суті запиту.

9. Лист голови Громадської ради при Закарпатській ОДА Харути Ф.Г. від 05.04.2012р. №24 до заступника голови Закарпатської облради Закуреного В.П. з пропозицією «**по висвітленню позитивного досвіду впровадження об'єктів малої гідроенергетики в інших країнах**».

10. Лист-запит від 6.04.2012р. №25 на Західний науковий центр НАН України.

10'. Станом на 23.04.2012р. відповіді не отримано.

11. Лист-запит від 6.04.2012р. №26 на Закарпатську обласну раду щодо копій статутних і засновницьких документів ТОВ «Закарпатське обласне агентство із залучення інвестицій та господарського розвитку територій».

11'. Лист-відповідь від 18.04.2012р. №489/01-11 (через 12 днів) з інформацією про пере направлення запиту.

12. Лист-запит від 6.04.2012р. №27 на головне фінансове управління ОДА щодо реальних обсягів фінансування з обласного бюджету Програми комплексного використання водних ресурсів Закарпатської області.

12'. Лист-відповідь від 11.04.2012р. №03/02-21/1046 отримана (через 5 днів)

13. Лист-запит від 6.04.2012р. №28 на Державне управління охорони навколишнього природного середовища в Закарпатській області.

13'. Лист-відповідь від 10.04.2012р. №962/05/01 (через 4 дні) отримана з додатками копій 3-х висновків державної екологічної експертизи (6 арк.) та протоколу громадського обговорення (2 арк.).

14. Лист-запит від 6.04.2012р. №29 на Державну екологічну інспекцію в Закарпатській області.

14'. Лист-відповідь від 10.04.2012р. №1440/1.2 (через 4 дні) отримана на 1 арк. у повному обсязі запитуваної інформації.

15. Лист-запит на управління регіонального розвитку, архітектури і містобудування Закарпатської ОДА від 9.04.2012р. №33.

15'. Лист-відповідь від 11.04.2012р. (через 2 дні) з копіями протоколів робочих засідань та містобудівної ради, а також – окремих нормативних документів (загалом – 17 арк.)

16. Лист-запит від 9.04.2012р. №34 на лабораторію лісознавства Карпатського біосферного заповідника (експерт Кабаль М.В.)

16'. Лист-відповідь з експертним аналізом отримані 25.04.2012р.

17. Лист-запит від 9.04.2012р. №35 на ДП «Науково-дослідний центр екологічного маркетингу та інжинірингу» НАН України (м.Ужгород).

17'. Станом на 23.04.2012р. відповіді не отримано.

Перелік

мас-медійних публікацій і матеріалів публічних громадських заходів та обговорень в розрізі проблеми малої гідроенергетики у Карпатах і зокрема, на річках і потічках Закарпатської області

1. Олексій Василюк. Сотні ГЕС замінять Карпатах туристів?// Українська правда. Життя. 16.01.2012. – http://life.pravda.com.ua/columns/2012/01/16/92908/view_print/
2. Василь Ільницький. Найкраще місце на Землі стане електродарським краєм? На Закарпатті мають намір збудувати 330 міні-ГЕС // Срібна Земля – Фест. 9-15 березня 2012, №10 (811).
3. Василь Ільницький. Чи адекватна ціна? На Закарпатті мають намір збудувати 330 міні-ГЕС // День. 13.03.2012, № 43 - <http://www.day.kiev.ua/224980>
4. Гірські річки заженуть в іржаві труби. Чи стане будівництво ГЕС смертельною загрозою для жителів закарпатських сіл?// Неділя, 17-23 лютого 2012, №7.
5. Над головою гребля. Будівництво ГЕС становить загрозу жителям закарпатських сіл?// Срібна Земля – Фест. 17-23 лютого 2012, №7 (808)
6. Громадськість боротиметься проти спорудження в області 330 ГЕС // Газета «РІО», 17 березня 2012
7. Олег Супруненко. «Проект – 330»: Техноутопія чи прорахована авантюра?// Голос Карпат. – <http://goloskarpat.info/blog/item/9560>, а також (під тою ж назвою) газетна публікація: Зелений край, 10 квітня 2012, №9 (42) - http://www.greenparty.ua/news/news_26548.html
8. Олег Лукша: «Громадська експертиза програми будівництва малих ГЕС розставить усі крапки» // Срібна Земля – Фест, 30 березня – 5 квітня 2012, №14 (815).
9. Василь Блистів. Обласна рада створила ще одну зону протистояння // Зелений край, 10 квітня 2012, №9 (42).
10. Оксана Станкевич. Міні-ГЕС у Карпатах: сім раз відмір // Зелений край, 10 квітня 2012, №9 (42).
11. Олег Лукша. Форум екологічного порятунку Закарпаття розпочав діяльність // Зелений край, 10 квітня 2012, №9 (42).
12. Резолюція круглого столу представників громадськості, експертів та журналістів краю (14 березня 2012р. у м.Ужгороді) з обговорення проблеми будівництва малих і міні-

ГЕС у Карпатах та, зокрема, у Закарпатській області// Зелений край, 10 квітня 2012р., №9 (42).

13. Олег Лукша. Форум екологічного порятунку Закарпаття визначив найгостріші проблеми // Срібна Земля – Фест, 6-12 квітня 2012, №15 (816).
14. Мирослав Кабаль. Кому і для чого потрібні ГЕС в Карпатах?// <http://zakarpattya.net.ua/Blogs/94766-Komu-i-dlia-choho-potribni-HES-v-Karpatakh>
15. Ірина Гищук. Прикриваючись міні-ГЕС, у Карпатах розгортається масштабний бізнес// газета ЗІК, <http://zik.ua/ua/news/2012/02/08/332830> , квітень 2012р.
16. Закарпатська «Свобода» виступила проти руйнування екології краю та мосової побудови міні-ГЕС // Свобода. Закарпаття, № 5, березень-квітень, 2012.
17. Сніжана Русин. Під прикриттям будівництва ГЕС йде боротьба за землю у найкращих рекреаційних зонах Карпат (інтерв'ю Лукші О.В.) // Газета по-українськи, 04.05.2012, № 64 (1411)
18. Закарпатська громада судиться з облрадою через будівництво міні-ГЕС (Прес-конференція Форуму екологічного порятунку Закарпаття) // ЗІК <http://zik.ua/ua/news/2012/05/07/346631>
19. Спорудження міні-ГЕС на річках Закарпаття оскаржили в суді // <http://zakarpattya.net.ua/News/95661-Sporudzhennia-mini-HES-na-richkakh-Zakarpattia-oskarzhyly-v-sudi>
20. Влада задумала знищення Карпат – ОДА дали добро на будівництво 360 міні-ГЕС // <http://www.octpib.info/News.aspx?idNews=13410>
21. Громадськість Закарпаття намагається зупинити будівництво 360 міні-ГЕС // УНІАН <http://www.unian.ua/news/499827-gromadskist-zakarpattya-namagaetsya-zupiniti-budivnitstvo-360-mini-ges.html>
22. На Закарпатті через суд хочуть заборонити будівництво 360 міні-ГЕС // Український Тиждень <http://tyzhden.ua/News/48424>
23. Два десятка громадських організацій Закарпаття пішли в суд — вони проти зведення 360 міні-ГЕС у Карпатах (Прес-конференція Форуму екологічного порятунку Закарпаття) // <http://bei-miniges.blogspot.com/2012/05/360.html>
24. Зведення 360 міні-ГЕС закарпатці намагаються зупинити через суд // <http://goloskarpat.info/ru/zakarpattya/item/11766-громада-закарпаття-намагається-через-суд-зупинити-зведення-360-міні-гес>
25. На Закарпатті зрозуміли недоцільність спорудження 330 міні-ГЕС (ВІДЕО) – інтерв'ю Станкевич О. та Волошина В. // <http://zakarpattya.net.ua/News/95826-Na-Zakarpatti-zrozumily-nedotsilnist-sporudzhennia-330-mini-HES-VIDEO>
26. Тур'яполянську міні-ГЕС на Закарпатті готують до запуску (ВІДЕО) – інтерв'ю Станкевич О. та Волошина В. // <http://zakarpattya.net.ua/News/95410-Tur%E2%80%99iapoliansku-mini-HES-na-Zakarpatti-hotuiut-do-zapusku-VIDEO>
27. Екологи не поділяють оптимізму будівельників міні-ГЕС на Закарпатті (ВІДЕО) – інтерв'ю Станкевич О. та Волошина В. // <http://zik.ua/ua/news/2012/04/17/344304>

28. Надзвичайна ситуація на річці Шипіт (відео) – інтерв'ю Станкевич О. та Волошина В. // <http://transkarpatia.net/ekonomika/7100-nadzvichayna-situacya-na-rchc-shiptvdeo.html>
29. На Закарпатті суд розглядатиме справу щодо будівництва 360 гідроелектростанцій // <http://pryroda.in.ua/miniges/na-zakarpatti-sud-rozhlyadatyme-spravu-schodo-budivnytstva-360-hidroelektrostantsiy/#more-646>
30. На Закарпатті пропонують спорудити 360 міні-ГЕС // <http://zakarpatpost.net/2012/05/05/%D0%BD%D0%B0-%D0%B7%D0%B0%D0%BA%D0%B0%D1%80%D0%BF%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%BF%D0%BE%D0%BD%D1%83%D1%8E%D1%82%D1%8C-%D1%81%D0%BF%D0%BE%D1%80%D1%83%D0%B4%D0%B8%D1%82%D0%B8-360-%D0%BC/>